

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Гомонюк Олени Михайлівни
на дисертацію Жумбей Маріанни Михайлівни
**«Формування загальнокультурної компетентності майбутніх
менеджерів туризму у процесі професійної підготовки»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. У сучасних соціокультурних умовах, коли суспільство переживає період нестабільності та соціальних конфліктів у багатьох сферах нашого життя, зокрема, й сфері обслуговування, де відносини будуються за схемою «людина – людина», важливою є проблема взаєморозуміння, взаємодії й співробітництва. Це особлива система відносин, в якій провідне місце займає загальнокультурна компетентність, що є складовою професійної компетентності фахівців сфери обслуговування, зокрема, менеджерів туризму. Підтвердженням сказаному є виокремлені авторкою суперечності, що виявляються в процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму, зокрема між потребою суспільства у фахівцях, здатних до самостійної діяльності відповідно до їхніх ціннісних орієнтацій, соціокультурних координат у багатонаціональному і полікультурному середовищі, та дистанціюванням професійного життя від культури; домінуванням емоційності над раціональністю, ситуативних знань – над логічними, поведінкових навичок – над інтелектуально усвідомленими професійними вчинками; між вимогою туристів до пізнання традицій і культурних особливостей різних регіонів країни упродовж надання їм туристичних послуг і недостатньою готовністю менеджерів туризму працювати в сучасному полі- та етнокультурному середовищі; між освітніми потребами майбутніх менеджерів у забезпеченні їхньої професійної загальнокультурної підготовки та відсутністю її відповідного навчально-методичного супроводу; між значущістю формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів і невизначеністю її покомпонентного складу для змістового наповнення у процесі вивчення навчальних дисциплін; між фаховим потенціалом дисциплін гуманітарного блоку щодо впливу на формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів та відсутністю технології його реалізації у ВНЗ.

В обґрунтуванні значущості обраної теми авторка обирає декілька шляхів, серед яких можемо назвати характеристику сфери професійної діяльності менеджера туризму і зростання вимог суспільства до професійно зумовлених особистісних якостей фахівця. З огляду на сказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Жумбей Маріанни Михайлівни не викликає сумніву.

Наукова логіка та науковий апарат дослідження. Науковий апарат дисертаційного дослідження збалансований. Мета дослідження, як передбачення кінцевого результату, відображає його основні надбання у

вигляді розроблення, обґрунтування й експериментальної перевірки ефективності моделі формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму у ВНЗ.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка менеджерів туризму у ВНЗ України.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму у процесі професійної підготовки.

Гіпотеза і завдання дослідження репрезентують картину спрямованості наукового пошуку, його проміжні й кінцевий результати та послідовність їх досягнення.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше*:

- визначено і науково обґрунтовано педагогічні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму (професійну орієнтацію дисциплін гуманітарного циклу, культурологічне та гуманістичне спрямування дисциплін професійного циклу, розвиток мотиваційної та комунікативної складових професійної підготовки);
- розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено модель формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму;
- удосконалено зміст (авторський спецкурс «Зелений туризм із культурознавчими аспектами»), форми (лекції, практичні заняття, лабораторні роботи, виробнича практика, науково-дослідна і самостійна робота студентів, тренінги) і методи (створення і вирішення професійних ситуацій та емоційного впливу; діалоги, тренінги, професійні симуляції, творчі проекти) професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму;

Заслуговує позитивної оцінки той факт, що в дисертації *уточнено* сутність поняття «загальнокультурна компетентність майбутнього фахівця»; *дістали подальшого розвитку* компонентний склад і показники сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму.

У роботі представлено практичні досягнення авторки: розроблено навчально-методичне забезпечення формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму, зокрема: авторський спецкурс «Зелений туризм із культурознавчими аспектами»; навчальна програма, курс лекцій і практичних занять із мультимедійним супроводом, завдання до самостійної й індивідуальної роботи, тести і завдання до різних видів контролю, критерії оцінювання результатів їх виконання, методичні рекомендації до самостійної роботи; створена для студентів перших-третьох курсів комплексна програма загальнокультурної підготовки та методичних рекомендацій для викладачів різних дисциплін («Українська мова за професійним спрямуванням», «Діловодство в туризмі», «Історія української культури», «Інформаційні комп'ютерні технології», «Англійська мова», «Німецька мова», «Психологія», «Мистецтвознавство», «Культурно-

пізнавальний туризм», «Рекламна діяльність в туризмі», «Управління персоналом» та ін.).

Понятійно-термінологічний апарат дослідження.

Дисертанткою проведена значна робота щодо аналізу поняттєвого апарату з досліджуваної проблеми. Проаналізовано і здійснено різнобічну інтерпретацію понять «культура», «туризм», «компетенція», «компетентність», «ключова компетентність» та ін.

Змістове наповнення дисертаційного дослідження. Відповідно до логіки дисертаційного дослідження та визначеного наукового апарату розкриваються його основні положення. Перш за все, у цьому плані необхідно відзначити підхід дисертантки щодо виокремлення концептуальних положень, які, на її думку, визначають стратегію і тактику наукового дослідження проблеми формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму у процесі професійної підготовки. Досвід роботи у ВНЗ дозволили авторці дисертації обґрунтувати власне бачення способів вирішення досліджуваної проблеми.

У дисертації систематизовано теоретичні базові відомості щодо суті загальнокультурної компетентності. Нам імпонує тлумачення авторкою дисертації сутності феномена «загальнокультурна компетентність менеджера туризму» як базової компетентності, інтегративної якості особистості, готовності до професійної діяльності в сучасному полікультурному соціумі. Позитивним є доведення залежності сутності і структури загальнокультурної компетентності від виду професійної діяльності особистості; визначення спільних ознак для всіх видів професій, таких, як: культура спілкування і готовність до діалогу в полікультурному комунікативному просторі.

Зауваження.

1. Робота значно виграла б, якби окремим параграфом було подано зарубіжний досвід формування загальнокультурної компетентності менеджера туризму.

Позитивно оцінюємо прагнення Жумбей М. М. розкрити формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму у контексті культурологічного та компетентнісного підходів.

Заслугове на позитивну оцінку розроблена автором модель формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму, що об'єднує основні конструкти досліджуваного процесу, а саме: мету, зміст, форми, шляхи реалізації, педагогічні умови, що відображає специфіку досліджуваного явища та кінцевий результат – досконалі рівні сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму. Модель передбачає побудову й аналіз досліджуваного процесу за такими основними блоками: змістовими, технологічним і результативним.

Дискусійні аспекти.

2. Вважаємо, що модель формування загальнокультурної компетентності менеджера туризму обов'язково має містити цільовий (мета) і теоретико-методологічний блоки (методологічні підходи, принципи).

Позитивно оцінюємо й факт, що у змісті загальнокультурної компетентності менеджера туризму Маріанна Михайлівна виокремила й схарактеризувала її основні компоненти: когнітивну, моральну й комунікативну компетенції.

Заслужують на схвалення розроблений авторкою дисертації спецкурс «Зелений туризм із культурознавчими аспектами»; навчальна програма, курс лекцій і практичних занять із мультимедійним супроводом, завдання до самостійної й індивідуальної роботи, тести і завдання до різних видів контролю, критерії оцінювання результатів їх виконання, методичні рекомендації до самостійної роботи.

Експериментальна складова дослідження включає в себе констатувальний та формувальний етапи дослідження, що в повній мірі реалізують завдання дослідження та його гіпотетичне припущення.

Зокрема, експериментально засвідчено ефективність поетапного формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму, до яких віднесено: мотиваційно-ціннісний (розвиток позитивної мотивації до формування загальнокультурної компетентності; формування основ ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності шляхом наповнення ціннісним змістом понять потреби, інтереси, переконання, соціальні настанови, професійні цінності, ідеали, корпоративна культура та ін.); продуктивно-творчий (розширення обсягу культурознавчих понять, поглиблення уявлень про культуродоцільні види професійної діяльності, формування здатності до реалізації отриманих знань і умінь у практичній діяльності професійного культурологічного спрямування); рефлексивно-коригувальний (формування стійких уявлень про процес і результат професійної діяльності менеджера туризму як продукту культури й потреби творчо, з урахуванням етичних міркувань, реалізовувати отримані професійні знання й уміння).

Достовірність результатів підтверджується теоретичним обґрунтуванням проведеного дослідження, значною вибіркою респондентів, валідними методиками, поєднанням кількісного та якісного аналізу отриманих емпіричних даних.

Особливої уваги заслуговує вклад авторки у практичну реалізацію розробленого навчально-методичного комплексу для забезпечення формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму. Маріанною Михайлівною підготовлено навчальну програму «Зелений туризм із культурознавчими аспектами», курс лекцій і практичних занять із мультимедійним супроводом, завдання до самостійної й індивідуальної роботи, тести та завдання до різних видів контролю, критерії оцінювання результатів їх виконання, методичні рекомендації до самостійної роботи; комплексна програма загальнокультурної підготовки студентів перших-третьох курсів та методичні рекомендації для викладачів таких дисциплін, як: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Діловодство в туризмі», «Історія української культури», «Інформаційні комп'ютерні технології», «Англійська мова», «Німецька мова», «Психологія», «Мистецтвознавство», «Культурно-

пізнавальний туризм», «Рекламна діяльність в туризмі», «Управління персоналом».

Запропонований у дослідженні комплекс педагогічних умов, форм, методів і технологій аудиторної та позааудиторної навчально-виховної роботи може використовуватися з метою вдосконалення професійної підготовки студентів, підвищення методичної готовності викладачів до розвитку загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму.

Підтвердженням цьому слугують довідки про впровадження запропонованого авторкою навчально-методичного комплексу у практику роботи ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (акт про впровадження № 01-15/03/523 від 08.04.2015р.), Тернопільського національного економічного університету (акт про впровадження № 126-10/572 від 16.04.2015р.), Одеського національного економічного університету (акт про впровадження № 13-145/327 від 19.02.2015р.), Уманського державного університету імені Павла Тичини (акт про впровадження № 138-14/453 від 17.11.2015р.), Херсонського державного університету (акт про впровадження № 01-28/2235 від 03.11.2015р.), Академії праці, соціальних відносин і туризму (акт про впровадження № 01-08/221 від 09.02.2016р.).

До уже висловлених зауважень і побажань дозвольте висловити ще такі:

3. Розроблення теоретичних і методичних засад формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму у процесі професійної підготовки, на нашу думку, передбачає обґрунтування підходів до поняття «формування» та «формування загальнокультурної компетентності», зокрема. Проте це поняття не визначено як ключове слово.

4. У першому розділі роботи, зокрема у п. 1.1, більшу увагу слід було б приділити критичному аналізу дисертаційних робіт, монографій, наукових статей за темою дисертаційної роботи з метою визначення малодосліджених або взагалі недосліджених питань та постановки власних наукових завдань.

5. У висновках краще було б зробити преамбулу, де вказати вирішене наукове завдання і сформулювати його у явному вигляді.

6. У вступі дисертації та автореферату автор наводить суперечності, які негативно позначаються на формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів туризму. Однак бажано було б пояснити, чи вдалося автору розв'язати їх у процесі дослідно-експериментальної роботи?

7. В роботі зустрічаються мовностилістичні неточності, калька.

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні думки не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертації, що вносить певний вклад у розроблення проблеми формування загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму.

Вважаю, що новаторська, теоретично і практично зорієнтована праця Жумбей Маріанни Михайлівни відкриває нові шляхи для вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму, а також стане поштовхом до подальшого студіювання багатьох актуалізованих у рецензованій дисертації проблем.

Отже, логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, що надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності. Робота має теоретичне і практичне значення, оскільки одержані в дисертації результати і представлені узагальнення можуть використовуватись у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах України.

Висновки, що сформульовані дисертанткою чітко і повно, розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання та результати дослідження. В опублікованих за темою дисертації 16 працях викладено основні наукові положення, зроблені у процесі наукового пошуку. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти та адекватно відображено в авторефераті.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Жумбей Маріанни Михайлівни є самостійною завершеною працею на актуальну тему, в якій на основі виконаного авторкою дослідження сформульовані й обґрунтовані наукові положення, висновки і практичні рекомендації. У сукупності вони розв'язують проблему формування професійної спрямованості майбутніх менеджерів туризму у процесі професійної підготовки.

Дисертаційна робота «Формування загальнокультурної компетентності менеджера туризму у процесі професійної підготовки» є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор – Жумбей Маріанна Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки
Хмельницького національного університету О. М. Гомонюк

Підпис О. М. Гомонюк засвідчую:
Проректор з науково-педагогічної наукової роботи,
Перший проректор
доктор економічних наук,
професор

 М. П. Войнаренко

